

JUHLAJULKAISU

KAARLO JUHO
STÅHLBERG

1865 · 28/1 · 1945

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

**TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY
VAMMALA 1943**

ISBN 978-951-855-881-4 (PDF)

Perustaja- ja Kunniajäsenelleen, Presidentti

Kaarlo Juho Ståhlbergille

hänen täyttäessään kahdeksankymmentä vuotta

Kunnioittavasti

Suomalainen Lakimiesyhdistys

28 päivänä tammikuuta 1945

Brynolf Honkasalo

Rikoslain 6 luv. 5 §:n tulkintaa

Milloin rangaistus on katsottava täydelleen kärsityksi?

Aika, jona aikaisemmin kärsitty rangaistus vaikuttaa uusimisen konstituoivasti, on otsikossa mainitussa lainkohdassa määrätty viideksi vuodeksi. Uusimista käsittelevän 6 luvun säännöksiä ei näet lainkohdan mukaan ole sovellettava, jos ennen uuden rikoksen tekemistä on kulunut viisi vuotta siitä päivästä, jolloin rikoksentehtijä oli täydelleen kärsinyt aikaisemmasta rikoksesta tuomitun yleistä lajia olevan rangaistuksen. Rikoksen tekemishetkeksi on meillä vallitsevan katsantokannan mukaan katsottava seurauksen syntymishetki. Milloin rikoksella, kuten esim. pahoinpitelyn suhteen saattaa olla asianlaita, on sekä läheisempi että etäisempi seuraus, on välittömän seurauksen syntymishetki määräävä.¹ Mainitusta periaatteesta ei kuitenkaan johdu, että jokainen rikoksen olemukseen kuuluva tunnusmerkki olisi arvioitava mainittua hetkeä silmällä pitäen. Syyllisyyteen kuuluvat momentit, syyntakeisuus ja syyksiluettavuus, ovat epäilemättä arvosteltavat pitäen silmällä seuraukseen johtavan toiminnan hetkeä. Kun uusimisessa ilmenevä asosialisuus ilmenee rikoksen täytäntöönpanotoimen alkamishetkellä, tuntuisi siltä, ettei sen seikan, että seuraus lankeaa viiden vuoden määräajan ulkopuolelle, pitäisi asettaa rikoksentehtijää edullisempaan asemaan, hänen puolestaan kun määräajan sisällä on tehty, mikä

¹ *Grotenfelt*, Kommentar till strafflagen s. 7; *Forsman*, Straffrättens allmänna läror, 1900, s. 498 ss.

seurauksen aikaansaamiseksi on tarpeellista. Rikoksen tekemiselle nyt puheenaolevassa lainkohdassa ei kuitenkaan voitane antaa muuta merkitystä kuin sillä esim. RL 8 luv. 1 §:n 2 momentissa ja OK 10 luv. 21 §:ssä on, kun se olisi omiansa johtamaan käytännöllisiin vaikeuksiin.² Pitkitetyn rikoksen suhteen riittänee, että ensimmäinen siihen kuuluvista teoista lankeaa viisivuotiskauden sisäpuolelle. Epävarsinaisen laiminlyöntirikoksen suhteen on, kuten kommissiivideliktin suhteen yleensä, seurauksen syntymishetki ratkaiseva. Varsinaisen laiminlyöntirikoksen suhteen on määräävä se hetki, jolloin velvollisuus viimeistään olisi ollut täytettävä, t.s. hetki, jolloin sen täyttämättä jättäminen tuli rangaistavaksi. Osallisuuteen nähden on pääteon tekemishetki ratkaiseva.

Toinen vanhentumisen määräävistä momenteista on siis uuden rikoksen tekemishetki. Toinen on se hetki, jolloin rikoksentekijä on täydelleen »kärsinyt hänelle 1 tai 2 §:ssä tarkoitetusta aikaisemmasta rikoksesta tuomitun yleistä lajia olevan rangaistuksen». Kun puhee-

² Se näet johtaisi siihen, että rikosrekisteriin olisi merkittävä erikseen toiminnan ja erikseen seurauksen aika. Jos uusiminen katsottaisiin toteutetuksi hetkellä, jolloin rikosta konkurssissa koskevien normien mukaan ei voida katsoa tehdyksi, voisi sattua esim., että rikos välittäisi ennen kärsintä rangaistuksen uusimisvaikutuksen joihinkin rikoksiin, vaikka se, seurauksen synnyttyä myöhemmin, itse ei olisi reaalikonkurssissa näiden kanssa. Ajatellaanpa, että A. on täydelleen kärsinyt vuoden kuritushuonerangaistuksen 1/4 1936 ja tekee varkauden 1/6 1941, josta hän tulee tuomituksi 1/7 1941 4 kk:n vankeuteen. Myöhemmin käy ilmi, että A. on 1/5 1941 syyllistynyt kotirauhan rikkomiseen ja kirjoittanut B:lle 1/3 1941 herjauskirjeen, jonka B. kirjeen kuljettua postitoimistosta toiseen saa 1/8 1941. Kotirauhanrikos ja herjaus tulevat tuomituiksi 1/9 1941, jolloin A. ensiksimainitusta saa 2 kk. ja viimeksimainitusta 3 kk. vankeusrangaistuksen. Kun kotirauhanrikos ja varkaus ovat tehdyt, ennenkuin kummastakaan on rangaistukseen tuomittu, on mainituista rikoksista määrätty rangaistukset 4 kk. + 2 kk. yhdistettävä edellytyksellä, että 1/7 1941 julistettu päätös on saanut lainvoiman. Sitäpaitsi olisi A., jos herjaus katsottaisiin tehdyksi kirjeen kirjoittamishetkellä 1/3 1941, tuomittava kotirauhanrikoksesta uusijana, ellei lieventäviä olosuhteita ole olemassa, kun aikaisemmin kärsityn rangaistuksen uusimisvaikutus sen kautta olisi ulottunut 1/5 1941 tehtyyn rikokseen, vaikka herjaus konkurssin kannalta on katsottava tehdyksi vasta 1/8 1941 ja siitä tuomittu 3 kk. vankeusrangaistus jätettävä kotirauhanrikoksesta ja varkaudesta tuomittuihin rangaistuksiin yhdistämättä. Varkaudesta tuomioistuim ei tietenkään voisi tuomita A:ta uusijana, kun ei sillä ole valtaa muuttaa 1/7 1941 julistettua lainvoimaista päätöstä muun seikan suhteen, kuin että siinä määrätty rangaistus voidaan toiseen rangaistukseen yhdistää.

naolevassa lainkohdassa puhutaan mainituissa pykälissä tarkoitettusta rikoksesta tuomitusta rangaistuksesta, on se omiaan synnyttämään ajatuksen, että vain määrätynlaisista rikoksista tuomitut rangaistukset olisi uusimisessa huomioitava, mikäli niiden loppuunkärsimisestä uuden rikoksen tekemiseen ei ole viittä vuotta kulunut. Lähinnä johtavat lain käyttämät sanat mieleen ajatuksen, että rangaistuksen pitäisi olla tuomittu rikoksesta, joka vielä mainittujen lainkohtien mukaan on uusimisen konstituiva. Sitä seikkaa, onko jokin rikos 6 luv. 2 §:n mukaan uusimisen konstituiva, ei määrää yksinomaan rikokseen käytettävän asteikon maksimirangaistus, vaan teko konkreettisesti ilmenemismuodossaan, kun lieventävissä olosuhteissa tehtyyn tekoon ei ole uusimiserangaistusta sovellettava. Mahdotonta on kuitenkin ajatella, että lainsäätäjällä olisi saatanut kärsityn rangaistuksen uusimisvaikutuksen riippuvaksi mainittunlaisesta rikokseen in casu kohdistuvasta tutkimuksesta,³ sitäkin vähemmän, kun 6 luv. 1 ja 2 § eivät tiedä mitään sellaisesta rajoituksesta. Määräys lienee näin ollen luettava kuin olisi siinä sanottu: »täydelleen kärsinyt hänelle tuomitun 6 luv. 1 ja 2 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen».

Vanhentuminen on laskettava panemalla perustaksi uuden rikoksen tekemishetki. Siitä ajassa taaksepäin lähtien on tarkastettava, lankeaako aikaisemman rangaistuksen loppuunkärsimisen hetki viisivuotisrajan sisä- vai ulkopuolelle. Vanhentumisaikaa ei ole katsottava umpeenkuluneeksi, jos se lankeaa rajan muodostavalle päivälle. Puheenaolevassa lainkohdassa sanotaan näet, että ennen kärsittyä rangaistusta ei huomioida, jos ennen uuden rikoksen tekemistä on kulunut viisi vuotta siitä päivästä, jolloin aikaisempi rangaistus on loppuunkärsitty.

³ Tutkimusta siinä suhteessa ei suinkaan aina ole suoritettu aikaisemmin kärsittyä rangaistusta tuomittaessa. Tutkimus ei ole voinut tulla kysymykseen niihin rikoksiin nähden, jotka ovat tulleet lainvoimaisesti tuomituiksi ennen 17 p:nä marraskuuta 1939 annetun lain voimaantuloa. Niihin rikoksiin nähden, jotka tulevat lainvoimaisesti tuomituiksi sanotun lain voimaantulopäivän, tammikuun 1 päivän 1941 jälkeen, tutkimus tulee kysymykseen vain, jos uusimisen edellytykset aikaisemmin kärsittyyn rangaistukseen nähden ovat olemassa ja periaate lievemmän lain prioriteetista ei ole esteenä uuden lain soveltamiselle.

Edelläkosketeltu herättää kysymyksen, milloin rangaistus on katsottava loppuunkäsitellyksi. Kun 6 luv. 1 §:n mukaisen uusimisen konstituoivana voi olla myöskin vähintään seitsemänkymmentäviisi päiväsakkoa käsittävä sakkorangaistus, on tässä myös kosketettava kysymystä, milloin sakkorangaistus on katsottava kärsityksi. Jos se on suoritettu vapaaehtoisesti, on rangaistus katsottava loppuun kärsityksi sinä päivänä, jolloin sakko on täytäntöönpanoviranomaiselle suoritettu.⁴ Kun täytäntöönpanoviranomaisena on varsinaisesti se kruununvouti tai maistraatti, jolle tuomioistuimen on lähetettävä ote sakkoluettelosta ja jonka siis on sakot tilitettävä, ja sakon periminen tapahtuu useinkin heidän toimeksiannostaan alemman täytäntöönpanoelimen kautta taikka virka-aputeitse, on sakko katsottava kärsityksi sinä päivänä, jolloin sakko on tullut välittömästi perivälle täytäntöönpanoelimelle. Sitä päivää tarkoitetaan ilmeisesti rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 6 luv. 6 §:ssä, kun siinä sanotaan, että täytäntöönpanoviranomaisen on merkittävä tiliinsä päivä, jolloin sakot on maksettu. Jos sakot on peritty ulosottoteitse, on rangaistus katsottava kärsityksi sinä päivänä, jolloin sakkoa vastaava määrä ulosmitatun omaisuuden realisoinnin kautta on kertynyt. Jos ulosottomies on suonut ulosmitatun omaisuuden ostajalle odotusaikaa, lienee, kun odotusajan myöntäminen tapahtuu hänen omalla uhallansa, sakon sovituspäiväksi katsottava myyntipäivä eikä hinnan suorituspäivä.⁵ Jos sakot on sovitettu muuntorangaistuksella, on sovitushetkeksi katsottava muuntorangaistuksen loppuunkärsimishetki.⁶ Jos sakotettu maksaa sakkonsa kärsiessään muuntorangaistusta vankilassa, on hänen sakkonsa suorituspäivänä katsottava sovitaneen rangaistuksensa.

Sakon suorituspäivästä, kysymyksen ollessa uusimisen konsti-

⁴ Sakotetulla on rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 6 luv. 4 §:n mukaan oikeus, sitten kun tuomio on saanut lainvoiman, antaa sakkonsa sekä tuomio tai sakon määrää osoittava todistus ulosottomiehelle.

⁵ Ks. U.L. 5 luv. 9 § ja rangaistusten täytäntöönpanoas. 6 luv. 3 §.

⁶ Ks. sakkorangaistusten täytäntöönpanosta 23/4 1926 ann. asetuksen 10 §:n 1 mom. ja rikosrekisteristä 19/12 1940 annetun asetuksen 10 §:n 1 mom. Viimeksi-mainitun asetuksenkohdan mukaan on rangaistuslaitoksen johtajan lähetettävä rikosrekisteriin ilmoitus sakon sovittamisesta vankilassa eli ns. vapautusilmoitus.

tuoivasta vähintään seitsemänkymmentäviisi päiväsakkoa käsittävästä sakkorangaistuksesta, tuomioistuimella saa tiedon rikosrekisteriotteesta.⁷ Jos syytetty väittää suorittaneensa sakkonsa aikaisemmin ja siten vapautuneensa aikaisemmin sovitettun sakkorangaistuksen uusimisvaikutuksesta sekä tahtoo väitteensä todistuksin toteensaattaa, lienee se sallittava. Niinikään täytynee katsoa virallisella syyttäjällä olevan oikeus todistaa, että sakko on suoritettu myöhemmin, jos aikaisemmin kärsityn sakkorangaistuksen uusimisvaikutus on väitetystä suoritusketkestä riippuva.⁸ Mahdollista on myöskin, että uusimisen

⁷ Rikosrekisteriasetuksen 11 §:n mukaan on sen kruununvoudin tai maistraatin, joka on saanut sakkopäätöksen täytäntöönpanoa varten tuomioistuimelta otteen sakkoasettelosta, lähetettävä rikosrekisteriin ilmoitus sellaisen sakon maksamisesta tai perimisestä, josta rikosilmoitus on ollut annettava. Sellainen ilmoitus on tehtävä kultakin kuukaudesta ennen seuraavan kuukauden 15 päivää. Jotta mainitut viranomaiset voisivat ilmoituksen tehdä, ovat alemmat täytäntöönpanoelimet velvoitetut viiden päivän kuluessa kunkin kuukauden päättymisestä lähettämään ilmoituksen sellaisen sakon suorittamisesta kruununvoudille tai maistraatille. Asetuksen 12 §:n mukaan on sakonsuoritusilmoituksessa mainittava, paitsi tiedossa olevaa rikosrekisterinumeroa, tuomitun täydellinen nimi, syntymäaika ja kotipaikka, rikos, rangaistus ja sovelletut lainkohdat, tuomioistuin, joka on rangaistuksen tuominnut, ja päätöksen päiväys sekä päivä, jolloin sakko on suoritettu. Kun sakko voidaan suorittaa myös sakotetun ollessa rangaistuslaitoksessa, on edellämainitussa 11 §:ssä säädetty, että vankilanjohdajan on tehtävä ilmoitus suoritetuista sakoista kultakin kuukaudenpuoliskolta kolmen päivän kuluessa, samalla kun hän ilmoittaa mainittuna aikana välittömästi tuomittua vapausrangaistusta tai muuntorangaistusta sakosta tai arestista kärsineiden rangaistuslaitoksesta vapautumisesta.

⁸ *Grottenfelt* on vanhempaa lakia tulkitessaan esittänyt mielipiteen, ettei se seikka, että aikaisempi rangaistustuomio on virheellinen eräitten tosiasia, kuten rikoksen tekemishetken, aikaisemmin kärsityn rangaistuksen loppuunkärsimishetken tai syytetyn ikää rikoksentekohetkellä (alle vai yli kahdeksantoista vuotta) koskevan seikan suhteen, estä tuomioistuinta rakentamasta ratkaisuaan tosiasioille sellaisina, kuin niiden todellisuudessa selvitetään olleen. Puhuttuaan siitä, että rangaistustuomion on katsottava oikeusvoimaisesti vahvistaneen vain, että siinä mainittu teko on tehty ja että se on tuomiossa mainittua rikoslajia, hän näet lausuu mainitunlaisista tosiasioista (Kommentar s. 150): »I afseende å sistnämnda omständigheter är den senare domaren ej bunden af den tidigare domens uttalanden och beteckningar, utan bör han lägga det, som i verkligheten beträffande dessa omständigheter befinnes vara sannt, till grund för sin dom.» Ks. myös J.F.T. 1898 s. 343 ss. sekä *Hagströmer*, Svensk straffrätt I s. 532 ss.

Edelläesitetty mielipide on vallitsevan katsantokannan mukainen. Milloin mainitunlainen tosiasia ei ole tuomion perusteissa mainittu, vaan sen oikeellisuuden takaa vain julkisen asiakirjan todistusvoima, ei epäilystä voi olla siitä, että asiakirjan todistusvoima on vastatodistuksin kumottavissa.

konstituoivan sakon suoritus on tapahtunut ennen uuden rikoksen tekemistä, vaikkei se vielä ole ehtinyt tulla rikosrekisteriotteeseen merkityksi. Jos on syytä epäillä niin tapahtuneen, on tuomioistuimen vaadittava virallista syyttäjää hankkimaan uusi rikosrekisteriote.

Kun viimeisenä asteena välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen^{8a} täytäntöönpanossa on ehdonalainen vapaus, tulevat kuritus- huone- ja vankeusrangaistus vain poikkeustapauksissa rangaistuslaitoksessa loppuunkärsityiksi. Niin on kuitenkin asianlaita, jos oikeusministeriö rangaistuslaitoksen johtokunnan ehdotuksesta tai johtokuntaa kuultuaan on määrännyt, ettei vankia ole päästettävä ns. obligatoriseen ehdonalaiseen vapauteen.⁹ Myöskin määrätyn kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano voi muodostaa esteen ehdonalaiseen vapauteen pääsemiselle.¹⁰ Sellaisessa tapauksessa rangaistus on kärsitty loppuun, kun sen aika rangaistuslaitoksessa on umpeen kulunut.

Jos vanki on päästetty ehdonalaiseen vapauteen, on vangin katsottava täydellisesti kärsineen vapausrangaistuksensa, kun koeaika on kulunut umpeen.¹¹ Harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen vanki voi päästä kärsittyään puolet rangaistuksestaan ja joka tapauksessa vähintään kuusi kuukautta, paitsi milloin rikos on tehty ennen

^{8a} Sakkojen muuntorangaistusta kärsivää vankia ei voida päästää ehdonalaiseen vapauteen, vaikka muuntorangaistukset yhteenlaskettuina nousevat yli kuuden kuukauden vankeutta. Ks. oikeuskansleri *Oiva Huttusen* lausuntoa oikeusministeriölle 26 p:ltä maalisk. 1942 n:o 448, minkä johdosta vankeinhoitovirasto on kirjeessään huhtikuun 1 p:ltä 1942 ilmoittanut vankilain johtajille tiedoksi ja noudatettavaksi, etteivät rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 13 §:n, sellaisena kuin se on marraskuun 17 päivänä 1939 annetulla lailla muutettuna, säännökset määräaikaista vapausrangaistusta kärsivän vangin päästämisestä ehdonalaiseen vapauteen koske sakkorangaistusten muuntorangaistusta kärsivää vankia niissäkään tapauksissa, joissa sakkojen muuntorangaistukset on mainitun asetuksen ja luvun 1 §:n 3 momentin mukaan, sellaisena kuin sekin on sanotulla lailla muutettuna, keskenään yhteenlaskettava. Ks. oikeuskanslerin kertomus v. 1942 s. 26 ss.

⁹ Ks. rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luv. 13 §:n 3 mom., sellaisena kuin se on laissa 19 p:ltä toukokuuta 1944.

¹⁰ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 10 §:n 3 mom. ja 13 §:n 3 mom.

¹¹ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 17 §:n 1 mom. Koeajan pääte- kohdasta on luettava myös kansalaisluottamuksen menettämisen aika. Ks. siinä suhteessa oikeuskanslerin kirje oikeusministeriölle 28 p:ltä tammik. 1932.

kuin viisi vuotta on kulunut siitä, kun vanki on täydelleen kärsinyt viimeksi tuomitun vapausrangaistuksen tai päästetty pakkotyölaitoksesta taikka päässyt ehdottomasti vapaaksi pakkolaitoksesta, jolloin edellytyksenä ehdonalaiseen vapauteen pääsemiselle on, että vanki on kärsinyt kaksi kolmannelta rangaistuksestaan.¹² Obligatoriseen ehdonalaiseen vapauteen vanki on päästettävä kärsittyään rangaistuksestaan viisi kuudesosaa ja vähintään kuusi kuukautta,¹³ ellei edellämainittuja esteitä ole. Ehdonalaisen vapauden aika on rangaistuksesta jäljellä oleva aika, lisättynä yhdellä vuodella, kuitenkin enintään viisi vuotta.¹⁴ Kun koeaika on huomattavasti pidempi kuin jäljellä oleva rangaistusaika, on sitä tietä ehdottomaan vapauteen päässyt kärsityn rangaistuksen uusimisvaikutuksen vanhenemiseen nähden epäedullisemmassa asemassa kuin rangaistuslaitoksessa rangaistuksensa loppuunkärsinyt.

Vapausrangaistuksen aika voi monesta eri syystä pidentyä. Laissa on nimenomaan säädetty, ettei sairaanaolo, vaikka vankia olisikin rangaistuslaitoksen ulkopuolella hoidettu, aiheuta pidennystä rangaistusaikaan.¹⁵ Sensijaan pidennys voi aiheutua siitä, että vanki kutsutaan oikeuteen todistajaksi tai tutkittavaksi. Jos vanki joutuu kuultavaksi asiassa, joka ei koske häntä itseään, on tuomioistuimen siinä istunnossa, missä kuuleminen on tapahtunut, määrättävä, onko ja missä määrin se aika, jonka vanki sellaisesta syystä on pidetty rangaistuslaitoksen ulkopuolella, luettava hänelle rangaistusajaksi.

¹² Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 13 §:n 1 mom., sellaisena kuin se on laissa 19 p:ltä toukok. 1944.

¹³ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 3 mom. sen uudessa muodossa.

¹⁴ Asetuksen 2 luv. 17 §:n 2 mom.

¹⁵ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 1 mom. Vapausrangaistuksen täytäntöönpanosta henkilöön nähden, joka havaitaan mielisairaaksi, on säädetty saman luvun 1 §:n 6 momentissa sen uudessa muodossa: Jos se, joka kärsii vapausrangaistusta, havaitaan mielisairaaksi eikä ole päteviä toiveita hänen parantumisestaan, on oikeusministeriöllä valta vankeinhoitoviranomaisten esityksestä laskea hänet vapaaksi. Jos vapaaksi laskettu paranee ennen tälläkin ajalla jatkuvasti katsottavan rangaistusajan päättymistä, pantakoon hänet kärsimään rangaistuksensa jäljellä oleva osa.

Siitä, ettei mielisairasta, vaikeasti sairaana olevaa tai raskaana olevaa naista ole pantava rangaistustaan kärsimään, ennenkuin hän on parantunut tai synnytys ja siitä toipuminen tapahtunut, on säädetty saman pykälän 4 ja 5 momentissa.

Mutta jos kuuleminen on tapahtunut asiassa, jossa hän itse on tutkitavana, on tällainen määräys annettava vasta päätöksen yhteydessä, paitsi jos vangin rangaistusaika päättyy sitä ennen, jolloin määräys on annettava jutun viimeisen sitä ennen tapahtuvan käsittelyn yhteydessä.¹⁶ Pidennyksen voi aiheuttaa myöskin heikkona sairaana olevan läheisen omaisen tapaaminen tai hautaan saattaminen, johon oikeusministeriölle on annettu valta myöntää lupa. Viimeksimainituissa tapauksissa oikeusministeriön asiana on määrätä, onko tähän käytetty aika kokonaan tai osaksi luettava rangaistusajaksi.¹⁷ Sellainen valta on oikeusministeriöllä yleensä sellaisten täytäntöönpanon keskeytysten suhteen, jotka ovat tapahtuneet vangin syyttä.¹⁸ Pidennyksen rangaistusaikaan aikaansaa myöskin karkaaminen, kun aikaa sen päivän alusta, jolloin vanki karkasi, sen päivän loppuun, jolloin hän rangaistuslaitokseen palaa, ei lain nimenomaisen määräyksen mukaan ole luettava hänelle rangaistusajaksi.¹⁹

Pidennyksen rangaistusaikaan voi aiheuttaa myöskin se kuritus, jolla rangaistuslaitoksen johtaja neuvoteltuaan jonkun rangaistuslaitoksen johtokunnan jäsenen tai paikalle kutsutun uskotun miehen kanssa tai rangaistuslaitoksen johtokunta ojentaa vankia, joka laiskuudella, tottelemattomuudella tahi uppiniskaisuudella itse rikkoo tahi koettaa vietellä toista rikkomaan vankilan järjestystä taikka tekee rangaistuslaitoksessa rikoksen, jonka saa sakolla sovittaa. Effektiivisimmät kuritusmuodot ovat valoisaan yksinäishuoneeseen sulkeminen ja rangaistusselliin määrääminen. Valoisaan yksinäishuoneeseen, jonka käyttämisen suhteen laissa ei ole muuta rajoitusta asetettu, kuin että työttömyyteen sinne suljettua vankia ei ole lupa määrätä pidemmäksi ajaksi kuin kahdeksikymmeneksi vuorokaudeksi, voidaan sulkea määrääjäksi tai epämääräiseksi ajaksi. Viimeksimainituissa tapauksissa johtokunnan asiana on päättää, milloin sellainen kuritus on lakkaava. Rangaistusselliin, jossa vietettyä aikaa

¹⁶ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 2 mom.

¹⁷ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 4 mom. laissa 19 p:ltä toukok. 1944.

¹⁸ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 3 mom. Ks. käytännön suhteen tapauksia, jotka on esitetty oikeusasiamiehen kertom. v. 1941 s. 18 ja v. 1943 s. 12 s.

¹⁹ Asetuksen 2 luv. 3 §:n 5 mom.

ei lueta rangaistusajaksi, vanki voidaan määrätä enintään kahdeksikymmeneksi vuorokaudeksi. Kun vangin on kärsittävä se kuritus, joka hänelle on määrätty, loppuun, vaikka sitä ei ole voitu panna täytäntöön ennen rangaistusajan päättymistä, voi siitä aiheutua huomattava pidennys rangaistuslaitoksessa oloaikaan. Jottei pidennys tulisi kohtuuttoman suureksi, on laissa säädetty, että vankia ei kurituksen vuoksi saa pitää rangaistuslaitoksessa kauemmin kuin puolta tuomittua rangaistusaikaa vastaava aika ja enintään yhdeksänkymmentä päivää.²⁰

Vanhentumisajan alkaminen voi lykkäytyä sen johdosta, että ehdonalaisen vapauden aikaa pidennetään tai että ehdonalainen vapaus julistetaan menetetyksi. Pidentäminen voi tulla kysymyksen muun syyn kuin uuden rikoksen johdosta, ja siitä antaa määräyksen oikeusministeriö.²¹ Koeaikaa voi oikeusministeriö pidentää yhteensä enintään kahdella vuodella.²² Jos ehdonalainen vapaus, jonka menettämisestä koeajalla tehdyn rikoksen johdosta antaa määräyksen tuomioistuin ja muun syyn ollessa menettämisen perusteena oikeusministeriö, on julistettu menetetyksi, on sellaisessa vapaudessa ollut pantava rangaistuslaitokseen kärsimään sitä rangaistusta, mikä oli jäljellä silloin, kun hänet vapaaksi päästettiin, kuitenkin vähintään kahdeksi kuukaudeksi. Jos rangaistuslaitoksessa kärsimättä oleva osa on kahta kuukautta lyhyempi, aiheuttaa ehdonalaisen vapauden menettäminen rangaistusajan pidentymisen.²³

Nuorisovankilaan määrätyn vangin ehdonlaiseen vapauteen päästämisestä on erityisiä määräyksiä olemassa. Sellainen vanki on ehdonlaiseen vapauteen päästettävä ainoastaan, milloin sitä hänen

²⁰ Asetuksen 2 luv. 10 §, sellaisena kuin se on laissa 19 p:ltä toukok. 1944.

²¹ Asetuksen 2 luv. 15 §:n 1 mom.

²² Asetuksen 2 luv. 17 §:n 2 mom.

²³ Asetuksen 2 luv. 16 §:n 1 mom. Kun aikaisemmin oli epätietoisuutta olemassa siitä, voitiinko ehdonalainen vapaus julistaa menetetyksi vielä sen jälkeenkin, kun koeaika on umpeenkulunut, on 15 §:n 3 momentissa, sellaisena kuin mainittu lainkohta kuuluu laissa 19 p:ltä toukokuuta 1944, nimenomaan selitetty, ettei koeajan päätyminen ole siinä suhteessa esteenä. Sen seikan, että lainkohta jo aikaisemmassa muodossaan oli näin tulkittava, on *Jotuni* vakuuttavasti osoittanut. Ks. Vankeinhoito 1944 s. 42 ss.

kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä suotavana. Kun muiden välitöntä vapausrangaistusta kärsivien vankien ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ratkaisevat miltei yksinomaan muodolliset seikat, määrätyn rangaistuksen osan ja määrätyn rangaistusminimin kärsiminen sekä määrätyn, muodollisten näkökohtien mukaan määräytyvän pisteluvun saavuttaminen, on nuorisovankilavangin ehdonalaisen vapautumisen määrääväksi näkökohdaksi otettu suuremmassa määrässä aineellinen, nim. sellainen vangin individuaalisen kasvatuksen ja kehityksen huomioiva näkökohta. Nuorisovankilavangit voivat näin ollen useammin kuin muut rangaistusvangit joutua viettämään koko rangaistusaikansa vankilassa. Toiselta puolen vähentää niitä tapauksia, joissa nuorisovankilavanki joutuisi sovittamaan rangaistuksensa loppuun ehdonalaisessa vapaudessa, se seikka, että tällainen vanki voidaan myös lopullisesti nuorisovankilasta vapauttaa, jos sitä hänen individuaalisen kasvatuksensa ja kehityksensä kannalta on pidettävä suotavana, edellyttäen että yleisen tuomioistuimen tuomitseman rangaistuksen aika on päättynyt sekä edellytykset ehdonalaiseen vapauteen pääsemiselle ovat olemassa. Ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen edellytyksenä on, että nuorisovankilavanki on kärsinyt rangaistustaan vähintään vuoden ja sovittanut siitä vähintään kolmanneksen, tähän luettuna se aika, jonka hänen rangaistusaikansa on nuorisovankilaan määräämisen vuoksi pidentynyt. Ehdonalaisen vapauden päättyminen, pidentyminen ja menettäminen määräytyvät muuten niiden normien mukaan, jotka rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun säännösten mukaan siinä suhteessa ovat voimassa.²⁴

Vaarallisista rikoksenuusijoista 27 p:nä toukok. 1932 annetun lain 11 §:n mukaan on pakkolaitoksessa pidettäväksi määrätyn katsottava kärsineen hänelle tuomitun vapausrangaistuksen, kun hän on ollut rangaistuslaitoksessa ja pakkolaitoksessa yhteensä sen ajan, joksi vapausrangaistusta on tuomittu. Kun sellainen vanki senkin jälkeen joutuu olemaan internoituna vähintään kolme vuotta ja ehdonalai-

²⁴ Asetuksen 5 luv. 9 §.

seen vapauteen päästyäänkin on vankilaoikeuden toimesta milloin tahansa palautettava pakkolaitokseen, jos hän ei noudata hänelle annettuja määräyksiä ja ohjeita ja senkautta tai muusta syystä osoittautuu yksityiselle tai yleiselle turvallisuudelle vaaralliseksi, ja myöskin tuomioistuimen toimesta sinne määrättävä, jos hän tekevästään uudesta rikoksesta tuomitaan vapausrangaistukseen, ei sellaista järjestelyä ole katsottu mahdolliseksi, että se aika, jona kärsitty rangaistus vaikuttaa uusimisen konstituoivasti, kokonaan tai osaksi kuluisi rangaistuksensa kärsineen ollessa internoituna tai ehdonalaisessa vapaudessa. Mainitun lain 14 §:n 2 momentissa on sen vuoksi säädetty, että »jos pakkolaitoksessa pidetty tekee uuden rikoksen, laskettakoon rikoslain 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettu viiden vuoden vanhentumisaika siitä päivästä, jolloin hän oli päässyt pakkolaitoksesta ehdottomasti vapaaksi». Kun pykälän 1 momentin mukaan ehdonalainen vapaus muuttuu ehdottomaksi vapaudeksi, ellei sitä viiden vuoden kuluessa peruuteta, lakkaa kärsityn rangaistuksen uusimisvaikutus, kun kymmenen vuotta on kulunut ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä.

Kun ehdollisesti tuomittu rangaistus ehdollisesta rangaistustuomiosta annetun lain 7 §:n mukaan on rauennut, jos ehdollisesti tuomittu ei ole menettänyt oikeuttansa rangaistuksen lykkäytymiseen, jää sellainen rangaistus uusimisen edellytyksenä huomioitavien ulkopuolelle riippumatta siitä, onko koetusajan umpeenkuluminen tapahtunut säädetyn viisivuotiskauden sisä- vai ulkopuolella.

Jos aikaisemmin kärsitty on eri yksikkörangaistuksista yhdistetty, saattaa epätietoisuutta aiheuttaa tapaus, jossa joku yhdistettyyn rangaistukseen sisältyvistä yksikkörangaistuksista on aikaisemmin täydellisesti kärsitty. Se seikka, että rangaistus jostakin rikoksesta on loppuun kärsitty, ei aikaansaa, että rangaistus olisi jätettävä yhdistämättä, jos rikos on konkurrenssissa niiden muiden rikosten kanssa, joista johtuvat rangaistukset ovat muina yhdistämisyksikköinä, vaan se vaikuttaa vain sen, että kärsitty rangaistus on vähennettävä yhdistetystä rangaistuksesta. Tapaus herättää näet kysymyksen, onko

aikaisemmin täydellisesti kärsitty rangaistus katsottava uusimisen kannalta sovitetuksi silloin, kun se tosiasiallisesti on loppuun kärsitty, vai vasta silloin, kun se yhdistetty rangaistus, johon se on sisällytetty, on tullut täydellisesti kärsityksi. Asian valaisemiseksi otamme tähän erään esimerkin. A on 1/3 1941 tuomittu 4 kuukauden vankeusrangaistukseen, minkä rangaistuksen hän sovittaa loppuun 1/11 1941, 1/3 1942 8 kuukauden vankeusrangaistukseen, jonka hän kärsii täydellisesti samana vuonna, sekä 1/3 1943 samana vuonna tekemästään rikoksesta 6 luv. 2 §:n mukaisena rikoksenuusijana 8 kuukaudeksi kuritushuoneeseen. 1/7 1944 hänet tuomitaan rikoksesta, joka on tehty 1/2 1941, 8 kuukauden kuritushuonerangaistukseen, mikä rangaistus 1/3 1941 tuomitun 4 kuukauden vankeusrangaistuksen kanssa yhdistetään 10 kuukauden kuritushuonerangaistukseksi, josta kuitenkin määrätään vähennettäväksi kärsittyä neljän kuukauden vankeusrangaistusta vastaavat 3 kuukautta kuritushuonetta, joten A:n kärsittäväksi jää 7 kuukautta kuritushuonetta, minkä rangaistuksen hän rangaistuslaitoksessa täydellisesti sovittaa 1/5 1945. Jos A:n viimeksimainitun rangaistuksen loppuun kärsittyään olisi katsottava täydellisesti sovittaneen 1/3 1941 tuomitun vankeusrangaistuksen, johtuisi siitä, ettei A:ta voitaisikaan tuomita enää rangaistukseen uusijana, jos hänet nyt todettaisiin syypääksi esim. 1/2 1943 tehtyyn uusimisen konstituivaan rikokseen, kun A:n olisi katsottava sitä ennen kärsineen vain 8 kk. vapausrangaistusta. Mutta jos, kuten mielestämme on oikein, A:n on yhä katsottava täysin kärsineen mainitun 4 kuukauden vankeusrangaistuksen 1/11 1941 huolimatta siitä, että rangaistus on joutunut ainesosaksi myöhemmin muodostettuun ja muulta osalta myöhemmin kärsittyyn vapausrangaistukseen, mitään estettä ei ole olemassa A:n käsittelymiselle uusijana myös hänen 1/2 1943 tekemästään rikoksesta. Mutta jos tälle kannalle asetutaan, johtuu siitä myöskin välttämättömästi, että uusimisvaikutuksen vanhenemisen aikaisemmin täysin kärsityn yksikkörangaistuksen osalta on katsottava alkaneen siitä päivästä, kun se on tullut loppuunkärsityksi, ja yhdistetyn rangaistuksen muun osan suhteen siitä päivästä, kun se on tullut täysin sovitetuksi. Näin ollen on mahdollista, että

uuden rikoksen tekemishetkellä ensiksimmäitun uusimisvaikutus on lakannut, kun viimeksimmäitun vielä on olemassa.²⁵

Jos vapausrangaistukset, joita ei yhdistetä, joutuvat samanaikaisesti täytäntöön pantaviksi, on ne yhteenlaskettava, jotta yhtenäisen täytäntöönpano olisi mahdollinen.²⁶ Yhteenlaskettaessa on lievemmänlaiset rangaistukset muunnettava kovemmanlaisiksi. Jonkin rangaistuksista ollessa kuritushuonetta joutuvat sekä ehdottomasti tuomittu vankeusrangaistus että sakon muuntorangaistus kärsittäviksi kuritushuonerangaistuksena. Muuntorangaistukset ovat lain nimenomaisen määräyksen mukaan muihin yhteenlaskettuihin vapausrangaistuksiin nähden sikäli erilaisessa asemassa, että täytäntöönpanon on katsottava alkavan niiden sovittamisella. Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luvun 1 §:n 3 momentissa sanotaan näet: Jos välittömästi tuomittu vapausrangaistus ja sakkoa vastaava muuntorangaistus on laskettu yhteen, katsottakoon tuomitun ensin kärsivän sakkoa vastaavan muuntorangaistuksen ja vasta sen jälkeen välittömästi tuomitun vapausrangaistuksen. Muuntorangaistuksen uusimisvaikutuksen vanheneminen on laskettava siitä hetkestä, jolloin se on katsottava loppuunkärsityksi. Jos useampia muuntorangaistuksia on samanaikaisesti täytäntöön pantava, ei ole mahdollista määrätä, mikä niistä on aikaisemmin, mikä myöhemmin kärsitty, vaan ne on katsottava kaikki sovitetuiksi sinä hetkenä, kun tuomittu on kärsinyt niiden käsittämän yhteismäärän rangaistusta. Toisin on asianlaita, jos jokin muuntorangaistus tulee täytäntöön tuomitun alettua jo sovittaa yhteenlaskettua rangaistusta, johon sisältyy yksi tai useampia muuntorangaistuksia. Sellaisessa tapauksessa aiheuttaa uusi muuntorangaistus, ellei tuomittua vielä ole päästetty ehdonalaiseen vapauteen,²⁷ uuden yhteenlaskemisen. Tuomitun on

²⁵ Ks. puheenaolevassa suhteessa *Tyrni*, Vankeinhoito 1941 s. 8 s.

²⁶ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 1 §:n 3 mom.

²⁷ Muuntorangaistuksen tulo täytäntöönpanoon ei mainitun lainkohdan mukaan aiheuta uutta yhteenlaskemista, jos tuomittu jo »on päässyt vankilasta vapaaksi», t.s. päästetty ehdonalaiseen vapauteen. Säännöksestä johtuu, että muuntorangaistus voi joutua täytäntöön pantavaksi erikseen ehdonalaisen vapauden kestäessä. Sellainen tapaus, että vapausrangaistus joutuu kärsittäväksi erillisenä ehdonalaisen vapau-

edelläsiteeratun määräyksen mukaan uuteen yhteenlaskemiseen sisältyvistä rangaistuksista katsottava jälleen ensiksi kärsivän muuntorangaistuksen, mutta uuden muuntorangaistuksen mukaantulo ei voi muuttaa niiden muuntorangaistusten täydelleen kärsimisen hetkeä myöhemmäksi, joiden täytäntöönpano jo oli alkanut. Asia on tietysti aivan selvä, jos aikaisemmin täytäntöön tulleet muuntorangaistukset olivat jo täydellisesti sovitettut. Mutta siinäkin tapauksessa, että aikaisemmassa yhteenlaskemisessa syntyneeseen yhteisrangaistukseen, johon uudet täytäntöönpanoon saapuneet rangaistukset on liitettävä, sisältyy osittain kärsittyjä muuntorangaistuksia, lienee asianlaita sama, kun ei ole mitään syytä, mikä pakottaisi käsittelemään myöhemmin täytäntöön tullutta muuntorangaistusta aikaisemmin täytäntöönpanoon tulleetten kanssa samana ryhmänä.

Muiden yhteenlasketun rangaistuksen ainesosien kuin sakon muuntorangaistusten suhteen ei laissa ole mitään määräyksiä. Kun se aika, joka tuomitun on oltava ehdonalaisessa vapaudessa, määrätään kaikkien yhteenlaskemistoimitukseen sisältyvien vapausrangaistusten perusteella,^{28 29} muu johtopäätös ei liene mahdollinen, kuin

den aikana, ei ole ollut tuntematon tähänastisessakaan täytäntöönpanokäytännössä. Täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 15 §:n 2 mom. mukaan tulee sen oikeuden, joka tuomitsee ehdonalaisessa vapaudessa olevan uudesta rikoksesta, samalla määrätä, onko hän sen johdosta menettänyt sanotun vapauden vai ei. Jos menettämiseen ei tuomita, uusi rangaistus voi joko kokonaan tai osaksi joutua kärsittäväksi ehdonalaisen vapauden vielä kestäessä. Kun sen menettämiseen ei ole tuomittu, uuden rangaistuksen kärsiminen ei aiheuta muutosta sen kestämisajkaan. Samanlaisessa asemassa on ilmeisesti ehdonalaisen vapauden aikana erikseen täytäntöön pantava muuntorangaistus. Ks. *Honkasalo*, Lakimies 1940 s. 79 s.

²⁸ Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 13 §:n 4 mom. kuuluu: Jos vapausrangaistukset on 1 §:n 33 momentin mukaan yhteenlaskettu, määräytyy vangin ehdonalaisen vapauteen pääseminen rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan. Jos ehdonalaisen vapauteen päästetty on uuden rikoksen johdosta menettänyt ehdonalaisen vapautensa, määräytyy hänen ehdonalaisen vapauteen uudestaan pääsemisensä jäljelläolevan ja uudesta rikoksesta tuomitun rangaistuksen yhteenlasketun ajan mukaan.

Siteeratussa lainkohdassa tehdään ero rangaistusten välillä, jotka johtuvat ehdonalaisessa vapaudessa tehdyistä rikoksista, ja rangaistusten välillä, jotka johtuvat aikaisemmin tehdyistä rikoksista. Ensimmäininitut, mikäli ehdonalainen vapaus on julistettu menetetyksi, on liitettävä siihen jäännökseen, mikä yhteenlasketusta rangaistuksesta on vielä kärsimättä, ja uuden ehdonalaisen vapauden aika määrättävä näin saadun rangaistuskvantumin nojalla. Viimeksimainitut taas on yhteen-

että kukin näistä vapausrangaistuksista, muuntorangaistuksia lukuunottamatta, on katsottava loppuunkärsityksi vasta sitten, kun

laskettava sekä keskenään että mahdollisesti aikaisemmin yhteenlaskettujen rangaistusten kanssa ja ehdonalaisten vapauden aika määrättävä näiden kaikkien rangaistusten yhteismäärän perusteella.

Epätietoista on, voidaanko täytäntöönpanoon saapunut vapausrangaistus laskea yhteen entisten rangaistusten kanssa vielä senkin jälkeen, kun tuomittu on päästetty ehdonalaiseen vapauteen. Täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 1 §:n 3 mom. sanamuoto, jonka mukaan vain muuntorangaistuksen yhteenlaskeminen aikaisemmin täytäntöönpanoon tulleet yhteenlaskettujen rangaistusten kanssa riippuisi siitä, onko se saapunut täytäntöönpanoon, ennenkuin tuomittu on päästetty ehdonalaiseen vapauteen, tuntuisi puhuvan sen kannan puolesta, että muunlainen vapausrangaistus aiheuttaisi yhteenlaskemisen vielä ehdonalaisten vapauden kestäessä. Toisella kannalla on oikeuskansleri *Huttunen*, joka siinä suhteessa on lausunut: »Yhdenmukaisesti tämän kanssa on mielestäni ratkaistava kysymys siitä, milloin rangaistus, jota tuomittu on kärsimässä ehdonalaisessa vapaudessa, on otettava yhteenlaskettavaksi muun vapausrangaistuksen kanssa. Ellei tuomittua ole julistettu ehdonalaisten vapautensa menettäneeksi ja siis pantavaksi jälleen rangaistuslaitokseen kärsimään jäljellä olevaa osaa sanotusta rangaistuksestaan, ei se rangaistus voi olla täytäntöönpanotavaksi eikä sitä, kun ehdonalaisten vapauden saa julistaa menetetyksi vain joko tuomioistuimien tai oikeusministeriön, mutta ei missään tapauksessa vankilan johtaja, sen vuoksi voida lainkaan saada mukaan rangaistuksia yhteenlaskettaessa. Se rangaistus, mistä osa oli jäljellä vangin päästessä ehdonalaiseen vapauteen, voidaan ottaa yhteenlaskettavaksi ainoastaan, jos vanki on julistettu ehdonalaisten vapautensa menettäneeksi ja jäljellä oleva rangaistuksensa on määrätty pantavaksi täytäntöön. Ehdonalaisten vapauden menettämisen syy ei voi vaikuttaa asiaan, eikä myöskään se seikka, onko rikos, josta tuomittu rangaistus on täytäntöönpanotavaksi, tapahtunut tuomitun ollessa ehdonalaisessa vapaudessa tai sitä ennen.» Ks. oikeuskanslerin kertomus v. 1942 s. 38. Siitä, millä kannalla oikeuskäytäntö kysymykseen tullessa suhteessa on, emme ole voineet saada selkoa. Oikeuskanslerin mielipidettä vastaan sen seikka, että uudet rangaistukset tulitaisiin sen mukaan joko kokonaan tai osaksi täytäntöönpanemaan ehdonalaisten vapauden kestäessä, kun ei mitään ohjetta ole olemassa niiden täytäntöönpanon lykkääntymisestä koeajan päättymiseen asti. Tuomittu joutuisi kärsimään aikaisempaa yhteenlaskettua ja uutta rangaistustaan yhtäaikaa. Oikeuskanslerin kosketteleman muodollisen puolen suhteen voidaan taas huomauttaa, että ehdonalaisten vapauden tosiasiallinen jatkuminen joka tapauksessa uuden vapausrangaistuksen täytäntöönpanoontulon johdosta katkeaa, joten kysymys on vain siitä, katsotaanko sen rangaistuslaitoksessakin yhä jatkuvan. Pätevät syyt puhuvat näin ollen sen käsityskannan puolesta, että lainsäätäjä on tahtonut rajoittaa sen mahdollisuuden, että ehdonalaisten vapaus jatkuu toista vapausrangaistusta rangaistuslaitoksessa kärsittäessä, vain sitä tapausa koskeväksi, että uusi täytäntöönpanoon saapuva rangaistus on sakon muuntorangaistus, joka muuhun vapausrangaistukseen nähden muutenkin on poikkeusasemassa.

²⁰ Jonkinlaiseen epätietoisuuteen antaa aihetta kysymys, onko ehdonalaisten vapauden aikaa yhteenlasketun rangaistuksen perusteella laskettaessa otettava huo-

niiden perusteella määrätty koeaika on umpeenkulunut.³⁰ Uusien

mioon myöskin yhteenlaskettuun rangaistukseen sisältyvät sakkojen muuntorangaistukset. Sanottua seikkaa käsittelevä rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 13 §:n 4 mom. kuuluu: Jos vapausrangaistukset on 1 §:n 3 momentin mukaan yhteenlaskettu, määräytyy vangin ehdonalaiseen vapauteen pääseminen rangaistusten yhteenlasketun ajan mukaan. Lainkohdan sanamuoto antaa aihetta käsitykselle, ettei eroa siinä suhteessa olisi muuntorangaistuksen ja ehdottomasti tuomitun vapausrangaistuksen välillä, joten ehdonalaisten vapauden ajan laskeminen tapahtuisi koko yhteenlasketun rangaistuksen perusteella siinäkin tapauksessa, että siihen sisältyy yksi tai useampi sakon muuntorangaistus. Tällä kannalla näyttää myöskin täytäntöönpanoviranomaisten käytäntö olevan.

Mainitun käsityskannan oikeellisuutta on kuitenkin syytä epäillä. Aikaisemmin tässä kirjoituksessa on viitattu oikeuskansleri *Huttusen* lausuntoon, jonka mukaan ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevat säännökset laissa eivät ole sovellettavissa muuntorangaistuksiin, olkoonpa että niiden yhteenlaskettu määrä on kuutta kuukautta suurempi. Mainitun rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 13 §:n perusteena oleva ratio puhuu näin ollen sen käsityksen puolesta, ettei muuntorangaistuksilla edes yhteenlasketun rangaistuksen ainesosina pitäisi olla vaikutusta määrättävän ehdonalaisten vapauden aikaan. Tulkinnessa on otettava sitäpaitsi huomioon 2 luv. 1 §:n 3 momentin määräys, jonka mukaan tuomitun rangaistusten tultua yhteenlasketuiksi on katsottava ensin kärsivän sakkoa vastaavan muuntorangaistuksen. Jos ehdonalaisten vapauden aika määrättäisiin myös muuntorangaistuksen perusteella, olisi vaikeata ymmärtää, miten muuntorangaistus voitaisiin katsoa täydellisesti kärsityksi, ennenkuin se koeaika, jonka pituuteen myös muuntorangaistus on osaltaan vaikuttanut, on päättynyt. Käytäntö tuntuu menettelevän siten, että muuntorangaistus tai muuntorangaistukset ilmoitetaan täysin kärsityiksi, kun tuomittu on ollut niitä vastaavan ajan rangaistuslaitoksessa, joten mitään huomiota ei kiinnitetä siihen, että tuomittu joutuu kärsimään muuntorangaistusta myös ehdonalaistessa vapaudessa. Täysin kestäättömäksi tulee käytännön omaksuma kanta siinä tapauksessa, että tuomittu on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen, ennenkuin hän on ollut rangaistuslaitoksessa muuntorangaistuksia vastaavan ajan. Ajatellaanpa tapausta, jossa tuomittu on ollut sovittamassa kolmea kuuden kuukauden muuntorangaistusta ja yhtä ehdottomasti tuomittua kuuden kuukauden vankeusrangaistusta, jotka ovat yhteenlasketut. Jos tuomittu päästetään harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, kun puolet tai, lain mainitsemisissa poikkeustapauksissa, kaksi kolmasosaa yhteenlasketusta rangaistuksesta on kärsitty, eivät muuntorangaistuksetkaan ole tulleet siihen mennessä täysin sovitetuiksi. Sellaisessa tapauksessa ei liene muuta ajankohtaa, joka voidaan ilmoittaa muuntorangaistusten loppuunkärsimishetkeksi, kuin koeajan umpeenkulumishetki.

³⁰ Edelläesittämämme tulkintaa, että yhteenlaskettua rangaistusta, muuntorangaistusta koskevin poikkeuksin, on uusimisvaikutuksen vanhentumisen suhteen käsiteltävä kokonaisuutena, tukee se seikka, että sitä täytäntöönpanon vanhentumiseenkin nähden käsitellään kokonaisuutena. RL 8 luv. 7 §:n 3 momentissa säädetään näet: Jos rikoksen tekijä on tuomittu useampaan rangaistukseen, jotka niitä täytäntöön pantaessa on laskettu yhteen, määräytyköön täytäntöönpanon raukeaminen rangaistusten yhteenlasketun määrän mukaan.

yhteenlaskemisten vuoksi voi rangaistuksen täydelleen kärsimisen hetki näin ollen lykkääntyä yhä myöhemmäksi. Kaikkien niiden rangaistusten, jotka ovat ainesosina näissä yhteenlaskemisissa, uusimisvaikutuksen vanheneminen alkaa viimeksi määrätyn ehdonalaisen vapauden umpeenkulumisesta.

Jos rangaistusta ei ole loppuunkärsitty, vaan kärsiminen on keskeytynyt, voidaan kärsitty osa rangaistuksesta uusimisessa huomioida, vaikka kärsiminen kokonaisuudessaan lankeaa viisivuotiskauden ulkopuolelle. Kun ei rangaistusta ole loppuunkärsitty, ei uusimisvaikutuksen vanheneminen ole päässyt alkamaan. Kärsityn rangaistuksen uusimisvaikutus ei kuitenkaan kosketellussakaan tapauksessa ole rajaton. RL 8 luv. 7 §:n mukaan raukeaa oikeus panna rangaistus täytäntöön määräajassa siitä, kun tuomio sai lainvoiman. Saman luvun 8 §:ssä säädetään: Jos tuomion täytäntöönpano on alkanut 7 §:ssä sanotun ajan kuluessa, mutta keskeytynyt, on oikeus panna täytäntöön, mitä rangaistuksesta on jäljellä, kestävä samassa §:ssä säädetyn ajan, lukien siitä päivästä, jolloin täytäntöönpano keskeytyi, samaa päivää lukuun ottamatta. Kun ei enempi täytäntöönpano voi tulla kysymykseen, on rangaistus soviteltua osalta katsottava loppuunkärsityksi. Ellei niin voitaisi katsoa olevan asianlaitaan, jouduttaisiin siihen, ettei keskeytyneen rangaistuksen täytäntöönpanon uusimisen konstituoiva vaikutus raukeaisi koskaan, kun ei tuomittu enää voi kärsiä sitä osaa rangaistuksesta, mikä täytäntöönpanon vanhentumisen johdosta on rauennut.³¹

³¹ Jotuni lausuu puheenaolevassa suhteessa: »On selvää, että jos rikoksenteijä on osittain kärsinyt rikoksesta tuomitun rangaistuksen ja rangaistuksesta jäljellä oleva osa on RL 8:8:n nojalla rauennut, alkaa RL 6:5:ssä säädetty uusimisen 5 vuoden vanhentumisaika juosta siitä päivästä, jolloin oikeus panna loppuosa rangaistuksesta täytäntöön raukesi. Muutenhan tultaisiin peräti omituisiin tuloksiin. Rikoksenteijä, joka on osittain kärsinyt rangaistuksen, mutta jolle tuomitusta rangaistuksesta osa on rauennut, ei voi, niinkauan kuin hän elää, täydelleen kärsiä k.o. rangaistusta, koska osa siitä on rauennut. Lainsäätäjän tarkoituksena ei kuitenkaan voi olla, että hän ei saisi koskaan nauttia hyväkseen RL 6:5:n sääntöä uusimisen vanhentumisesta, vaan kaikkia hänen tekemiänsä rikoksia, tapahtuivatpa ne kuinka pitkän ajan perästä hyvänsä rangaistuksen täytäntöönpanon raukeamisesta, olisi aina pidettävä uusittuina, mikäli uusimisen muut edellytykset olisivat olemassa.» Poliisimies 1944 s. 82.

Voi sattua, että rangaistuksen täytäntöönpano ei päätykään juuri sinä päivänä kuin sen tuomion ja täytäntöönpanoa koskevien normien mukaan pitäisi päättymän. Rangaistustaan kärsivä on esim. voitu vapauttaa liian aikaisin rangaistuslaitoksesta, ehdonalaisen vapauden aika on voitu laskea liian lyhyeksi. Ellei erehdyttä ole korjattu, lienee uusimisvaikutuksen vanhentumisaika luettava siitä hetkestä, jolloin rangaistus virallisten asiakirjain mukaan tuli loppuunkärsityksi. Kun ei rangaistusta asiakirjoista näkyvän päivän jälkeen tosiasiallisesti ole kärsitty, mikään muu päivä ei uusimisvaikutuksen vanhentumisaajan alkamishetkenä voi tulla kysymykseen. Jos kärsimättä oleva-osa rangaistuksesta on pantu täytäntöön myöhemmin, on täytäntöönpanon päättymishetki uusimisvaikutuksen vanhentumisen alkamisen suhteen määräävä.³² Epätietoisempi on tapaus, jolloin täytäntöönpano on kestänyt liian kauan. Jos viimeksimainitussa tapauksessa, niinkuin usein on asianlaita, erehdys on tullut virkavirhettä tai oikaisun aikaansaamista koskevassa menettelyssä tai muulla tavoin auktoritatiivisesti todetuksi, lienee uusimisvaikutuksen vanheneminen luettava siitä päivästä, jolloin täytäntöönpanon olisi pitänyt loppua. Ellei auktoritatiivisesti ole todettu, että täytäntöönpano on kestänyt liian kauan, lienee uusimisen edellytyksiä arvioiva tuomioistuin virallisten asiakirjain merkintään sidottu. Kun ei täytäntöönpanon aika riipu yksinomaan tuomiosta, vaan myöskin täytäntöönpanoa koskevista vankeinhoitoviranomaisten ratkaisuksista ja määräyksistä, puuttuu tuomioistuimelta useimmissa tapauksissa edellytykset täytäntöönpanon loppumisajan asiakirjoista poikkeavaan määräämiseen. Merkintä liian pitkään jatku-
neesta täytäntöönpanosta saattaa olla syytetylle epäedullinen, kun on mahdollista, että uusi rikos on tehty sen päivän jälkeen, jolloin entisen rangaistuksen, jos sen aika olisi oikein määrätty, uusimisvaikutus olisi loppunut. Mutta ellei merkintään ole oikaisua asian-

³² Ks. Rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 2 luv. 3 §:n 3 mom. Ks. oikeuskanslerin kertomus v. 1939 s. 34 s.

omaisessa järjestyksessä saatu, tuomioistuin ei voinut häntä oikeuteensa auttaa.³³

³³ Mahdollista on myös, että rangaistuksen täytäntöönpano tuomitun omasta syystä kestää kauemmin kuin tuomiossa on määrätty. Sellainen tapaus on selostettu oikeuskanslerin kertomuksessa v. 1934 s. 85. Kun tapaus on erittäin mielenkiintoinen, siteeraamme apulaisoikeuskansleri Möllerin lausunnon tähän kokonaisuudessaan (kirje Turun lääninvankilan johtajalle jouluk. 31 p:ltä 1934 n:o 2334): Kirjeessä 5 päivästä viime syyskuuta olette esiintunut, että — — — kihlakunnanoikeus oli 12 päivänä toukokuuta 1934 julistamallaan päätöksellä tuominnut lääninvankilassa säilytetyn kauppa-apulaisen E. V. T:n ammattimaisesta väkijuomain luvattomasta myynnistä kahdeksi vuodeksi vankeuteen ja — — —, oli T. lääninvankilassa tyytynyt mainittuun päätökseen ja alkanut kärsiä rangaistustaan. Lääninvankilaan oli kuitenkin 12 päivänä heinäkuuta 1934 saapunut Turun hovioikeuden 9 päivänä samaa kuuta T:n jutussa tekemään valitukseen antama päätös, jolla hovioikeus oli, muuttaen kihlakunnanoikeuden päätöstä, alentanut T:lle tuomitun rangaistuksen yhdeksi vuodeksi neljäksi kuukaudeksi vankeutta — — —. Tämän johdosta olette tiedustanut, oliko se aika, jonka T. oli alioikeuden päätöksen perusteella rangaistustaan kärsinyt, laskettava hänelle rangaistusajaksi, vai oliko T:n rangaistus luettava alkaneeksi vasta sinä päivänä, jona hovioikeuden päätös oli saapunut vankilaan — — —.

Vapausrangaistuksen täytäntöönpano edellyttää yleensä rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 1 §:n mukaan, että päätös on saanut lainvoiman. Ainoastaan siinä tapauksessa, että vapausrangaistukseen tuomittu on vangittuna ja tyytyy päätökseen, saa päätöksen hänen suostumuksellaan panna täytäntöön, vaikka joku toinen olisikin siitä valittanut. Rangaistusaika taas on luettava, kuten sanotun asetuksen 2 luvun 2 §:ssä on säädetty, alkaneeksi sinä päivänä, jona tuomittu saapui rangaistuslaitokseen, jos päätös silloin oli 1 §:n mukaan täytäntöönpanokelpoinen, mutta jos päätös vasta tuomitun ollessa laitoksessa tuli täytäntöönpanokelpoiseksi, sinä päivänä, jona tämä tapahtui. Edelläolevassa tapauksessa oli tosin kihlakunnanoikeuden puheenaoleva päätös, kun E. V. T. oli ilmoittanut vankilaviranomaisille tyytyvänsä siihen, ollut täytäntöönpanokelpoinen ja T. oli sentähden siirretty vankeusvankien luokkaan. Mutta kun T. sittemmin oli asiamiehen kautta valittanut samasta päätöksestä ja valitus hovioikeudessa, jossa T:n tyytymisestä päätökseen ilmeisesti ei ole ollut tietoa, oli otettu tutkittavaksi, olivat tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden edellytykset kuitenkin itse asiassa puuttuneet ja täytäntöönpano vankilaviranomaisten tietämättä ollut vailla laillista perustaa, mikä asiointi oli aiheutunut T:n omasta menettelystä. Näin ollen ei mielestäni täytäntöönpanon voida katsoa alkaneen, ennenkuin edellämainittu hovioikeuden valitukseen 9 päivänä heinäkuuta 1934 annettu päätös, johon oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 4 §:n mukaan ei saanut hakea muutosta, oli saapunut vankilaan, jolloin täytäntöönpanoon laillisesti voitiin ryhtyä. — Lääninvankilasta saadun tiedon mukaan on E. V. T:n rangaistusaika laskettu alkaneeksi 12 p:stä heinäk. 1934.